מפניני הפרשה - מאמר

כמידתו של פרעה?!!

יעקב אבינו ע"ה התייצב לפני פרעה. יעקב אבינו, הנבחר שבאבות הקדושים, צדיק יסוד עולם, בן מאה ושלושים שנה.

האם ידע פרעה להעריך את הזכות הגדולה שנפלה בחלקו, לחזות בנועם פניו של הצדיק הנשגב?! כותב הרמב"ן: "**ויברך יעקב את פרעה**" (פרק מז' – ז') - "**שדרך הזקנים והחסידים הבאים לפני המלאכים לברך אותם בעושר ונכסים וכבוד והתנשא מלכותם**".

במדרש במדבר רבה ח' – ד' אמרו: "**ברכו שיכלה הרעב**", שהיה אמור להמשך עוד חמש שנים תמימות, ולחסב צער נורא למיליוני מצרים ולכלות את אוצרות התבואה שפרעה כינס. ועתה כלה הרעב, והמצרים- שכבר היו עבדים לפרעה- אכלו לשובע מיבולם, ופרעה הרוויח המון תבואה והון רב.

עוד אמרו במדרש תנחומא בפרשת נשא, שיעקב ברך את פרעה, שבצאתו אל הנילוס שחקלאות מצרים וכלכלתה תלויים בו, יעלה הנילוס לקראתו ומימיו יציפו את התעלות ויישקו את השדות, איזו ברכה נפלאה! כמה גדל כבודו של פרעה בעקבות אותה ברכה, כמה גדל עושרה של ארצו והשתבח יבולה! לא עברו שנים רבות, ופרעה שיעבד את בני בניו של יעקב, אשר הנחיל לו עושר כה רב, וכה הרבה כבוד.

והברכה, אותה ברכה שיעקב אבינו ברכו שהנילוס יעלה לרגליו, מה היה עליה? כך אמרו רז"ל ב "אותיות דרבי עקיבא" אות ק': כשבאו משה ואהרון אל פרעה להורות לו לשלח את העם בדבר ה' ויעבדוהו, אמר: "**מי ה' אשר אשמע בקולו**?" אמרו לו: "**בורא עולם הוא, ממית ומחיה, מוריד טל ומטר במאמרו ומצמיח כל פרי, וזן ומפרנס לכל**".

אמר להם: "**איני צריך לו, שאני בראתי את עצמי. אתם אומרים שהוא מוריד טל ומטר, הרי יש לי נילוס שהוא עולה לרגלי ומימיו מתברכים על ידי. שנאמר "הנני עליך פרעה מלך מצרים... האומר לי יאורי ואני עשיתני**".

לטעון טענה ש"**אני בראתי את עצמי**" - שטות היא, כשטות המדענים האומרים שהעולם יצר את עצמו...אבל לומר "יש לי נילוס"- להצביע על הברכה המופלאה שהנילוס עולה לרגליו, ולהכריז על עצמו כאליל. בכוח ברכת הצדיק בשם ה' - ובכוח זה להמשיך ולהתעלל בזרעו, זו אינה שטות, זו כבר חוצפה, זו רשעות!

התורה היא מקור הברכה וכבר אמרו חז"ל בבא בתרא קטז. "**מי שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים**". אין העולם מתקיים אלא בזכות לימוד התורה, שנאמר "**אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמתי**".

אין ניצחון במלחמה אלא בזכות לימוד התורה שנאמר: "**עומדות היו רגלנו - במלחמה "בשעריך ירושלים**" - בזכות שערי בתי המדרש שבירושלים. אין הברכה שורה במסחרו של זבולון, אלא מכוח תורתו של יששכר.

אם אין תורה - אין קמחו! ולאידך גיסא - "אם אין קמח אין תורה" - לומדי התורה זקוקים להחזר של חלק מהברכה שהם משפיעים, כדי שיוכלו להגות בתורה ולהמשיך להשפיע שפע ברכה.

השאלה היא, האם אלו הנהנים מאותה ברכה מודעים לכך - או שיהיו כפרעה, המתכחש למקור ברכתו, משייך אותה לו ולכוחו - ומשתמש בה כדי להכביד את העול על הלומדים!

בין אדם לחבירו

באופן כללי, לגבי עבירות שבין אדם לחברו להלכה אין להן כפרה עד שיבקש החוטא מהאדם שחטא לו.

אולם, דברים אלו אינם אמורים לגבי מי שקיבל לשון הרע על חבירו. לגביו כל עוד השומע לא פעל על יסוד הדברים ששמע באופן שיזיק למדובר, אין צורך לפנות אליו ולבקש את מחילתו.

למעשה, אסור לספר לו שדיברו עליו לשון הרע, כי לא תצמח מכך כל תועלת פרט לפגיעה ברגשותיו ואולי גם עיסוק ברכילות, המעוררת שנאה.

שואל ומשיב

שאלה: המסיר מזוזה מפתח ביתו כדי לבודקה, ונמצאה כשרה, האם כשחוזר לקובעה בפתח ביתו יצטרך לחזור ולברך לקבוע מזוזה, או לא?

תשובה: מרן בשו"ע אורח חיים סימן ח' פסק, שהפושט טליתו אפילו היה בדעתו לחזור ולהתעטף בו מיד, צריך לברך כשיחזור להתעטף בו. והרמ"א בהגה כתב: "ויש אומרים שאם היה בדעתו לחזור ולהתעטף בו אינו מברך". הפוסקים האחרונים הסכימו לפסיקת הרמ"א בעניין זה, כמבואר בב"ח, בט"ז, במגן אברהם, באליה רבה ובשו"ע הרב ועוד.

אעפ"י שהספרדים קבלו הוראות השו"ע, מכל מקום כתב מרן החיד"א בשו"ת חיים שאל, שקיבל מרבותיו, שאפילו במקום שמרן פוסק שצריך לברך, שב ואל תעשה עדיף במקום חשש ברכה לבטלה, ופפק ברכות להקל. וכן כתב בספרו ברכי יוסף אורח חיים, וכן פסק הגאון רבי יוסף חיים בבן איש חי. לכאורה לפי זה גם המסיר מזוזה כדי לבודקה, כשחוזר לקובעה אינו צריך לחזור ולברך.

אולם יש לחלק ולומר שבמזוזה לדברי הכל צריך לחזור ולברך, הואיל ובשעה שהסירה מפתח ביתו על מנת לבודקה לא ידע אם יחזור לקובעה מחדש אם תמצא כשירה, או שמא תימצא פסולה ויצטרך לקבוע מזוזה אחרת, לכן גם כשנמצאת כשירה הרי הוא כנמלך וצריך לחזור ולברך כשקובעה מחדש.

הגאון רבי ברזילי יעב"ץ בספר לשון לימודים התלבט בעניין זה ולא הכריע, אך רבי שלמה בספר שנות חיים כתב שעליו לחזור ולברך לקבוע מזוזה.

אמנם יש פוסקים אחרונים הסוברים שבכל זאת אין לחזור ולברך, ומהם שו"ת מהר"ם שיק, הגאון רבי יצחק שמלקים ובעל ערוך השולחן, אולם רבים הם הפוסקים המחלקים בין ברכה חוזרת על טלית לבין קביעת מזוזה, וסוברים שבמזוזה יש לחזור ולברך, ובכללם הגאון רבי גדליה חיון והגאון רבי אליהו מני בשו"ת מעשה אליהו בסימן ר"ח שפסק שיש לברך, והעיד שכן המנהג.

סיכום: המסיר מזוזה מפתח ביתו ובודקה על ידי סופר סת"ם, ונמצאה כשירה, כשחוזר לקובעה, צריך לברך בשם ומלכות וכל שכן אם נמצאת פסולה וקובע מזוזה אחרת במקומה, שצריך לברך. (עפ"י שו"ת יחווה דעת)

מפניני הפרשה - רעיון

חיי יעקב וחיי האומה

חיי יעקב אבינו, מקבילים לחיי האומה: תקופת השלוה וישיבת האהלים, מקבילה לתקופה ישיבת העם בארצו ובית המקדש על מכונו. הנבואה בתוקפה, והשכינה שורה בישראל. התקופה בה עשו אורב לו, ויעקב לומד תורה בבית מדרשם של שם ועבר, מקבילה לתקופת בית המקדש השני, שברובה היה העם נתון תחת העול יוון ורומי. אבל באותה תקופה התורה שבעל פה רבתה ופרחה.

צרות לבן ועשיו, מקבילות לתקופת הגלות: לבן המבקש לעשוק. עשיו המבקש להרוג - "עשיו הוא אדום", ואנו מצויים בגלות אדום. לכן מנה הכתוב את כל אלופי עשיו, "**לפני מלוך מלך לבני ישראל**", לפני בוא המלך המשיח, עד "אלוף עירם" – שעתיד לערום את כל אוצרותיו לפני "מלך המשיח"! בבוא הגאולה!

עשיו השלים עם יעקב ואחרי שנות איבה לוקח את כל משפחתו וקניינו - וילך אל ארץ (אחרת) מפני יעקב אחיו". הוא מכיר, ומכירות אומות העולם, בזכותם של היהודים על מולדתם. המנדט מפנה את השטה, עם ישראל יכול לשבת בארצו, ולהקים את מדינתו. ואז - "**ביקש יעקב ליישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף**" - זו התקופה שאנו חיים בה - העם מפולג. יש הרואים עצמם כ"בני גבירות", ואת האחרים כ"בני שפחות" -פסו האידיאלים, וכל אחד דואג לרווחתו: "שלא הלכו לרעות אלא את עצמם". יוסף בא בשליחות האב לשאול בשלומם, והם מבקשים להרגו, ושוללים את חירותו. עוגמת נפש נגרמת ל"אב הזקן" - פסקה ממנו רוח נבואה, מתאבל על בנו ולא מתנחם.

יוסף עומד בניסיונות קשים ומגיע למלוכה, אבל האחים - הרעב מביא אותם אל יוסף, רעב אפשר כפשוטו, מצב כלכלי עגום, ואולי רעב רוחני, לשמוע אל דברי ה', ואולי שניהם יחד. וכולנו מחכים ומייחלים לרגע הגדול של התוודעות הנרגשת. לרגע של האיחוד המחודש. לעידן של "ותחי רוח יעקב אביהם".

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

החייל רס"ר גלעד בן דניאל ושרית אלמליח הי"ד

ויקטור בן שרינה תמאם ע"ה — שמעון בן שלום ושרה גרייידי ע"ה

ראובן חיים בן מעודה התוכה ע"ה — שלום בן שלום כתריאל ע"ה

לביא בן אורית ג'הסי ז"ל — הרב אבירם אברהם בן זיוה חריב הי"ד

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

ממון בן אויכון ז"ל — חיים בן יוסי וסימי גבאי ז"ל

רחל בת סוליקא דנינו ע"ה — רבקה פרי בת ג'ונג'ון תפילין ע"ה

ג'נט בת רחל וסאלם ישרוב ז"ל — רבקה בת הרב צדוק ז"ל

לאה (לוסיה) ליבוביץ ז"ל — פרחה (פאני) בת סעדה מיארה ז"ל

בס"ד ג' לחודש טבת ה'תשפ"ה
שנה שלושים ואחת גליון מספר 13
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת ויגש
מפטירים

"וְאַתָּה בֶּן אָדָם קַח לְךָ"
(יחזקאל פרק לז - טו')

חשמונאים (שעון חורף)

כניסת השבת:	16:30
יציאת השבת:	17:29
זמן רבנו תם:	18:00

מקום הנחת תפילין של ראש - עפ"י פסיקת מרן בש"ע ופוסקים האחרונים

בתורה כתוב שמקום הנחת התפילה של ראש הוא "בין עינך", להלן נבאר מהו המקום הנכון עליו יש להניח את התפילה של ראש.

מקור בתלמוד

במסכת עירובין צה: מובא שיש להניח את התפילה של ראש בקודקוד הראש במקום שמוח התינוק רופס:

תנא דבי מנשה: 'על ידך' - זו קיבורת, 'בין עיניך' - זו קודקוד. היכא? אמרי דבי רבי ינאי: מקום שמוחו של תינוק רופס.

מפרש רש"י: "**רופס**: **רך**..." (המקום הרך בגלגלתו של תינוק).

ההגדרה למקום בו מניחים את התפילה של ראש מובאת גם בסוגיא במסכת מנחות דף לז:

"...**גובה שבראש מנלן? דתנו רבנן: 'בין עיניך' - זו גובה שבראש. אתה אומר: זו גובה שבראש, או אינו אלא בין עיניך ממש? נאמר כאן 'בין עיניך' ונאמר להלן 'לא תשימו קרחה בין עיניכם למת' (דברים יד, א), מה להלן בגובה שבראש מקום שעושה קרחה, אף כאן בגובה של ראש מקום שעושה קרחה...**"

מפרש רש"י: שעושה קרחה. שיש בו שער, ואם מורטו עושה קרחה:

משני המקורות הנ"ל בתלמוד למדים שיש שתי הגדרות למקום עליו יש להניח את התפילה של ראש:

א. מקום שמוחו של תינוק רופס.

ב. גובה שבראש, מקום שיער.

הרמב"ם

מלשון הרמב"ם בהלכות תפילין פרק ד' – א': "**היכן מניחין תפילין של ראש מניחין אותן על הקדקד שהוא סוף השיער שכנגד הפנים והוא המקום שמוחו של תינוק רופס בו...**" עולה שלדעתו זה אותו מקום.

פסיקת הטור

אולם הטור בסימן כז' ועוד פוסקים ראשונים כתבו שמקום השיער הוא המקום הנמוך ביותר עליו ניתן להניח תפילה של ראש, ואילו שיא הגובה שעליו ניתן להניח תפילה של ראש הוא במקום שמוחו של תינוק רופס.

"...**ומקום תפילין של ראש מהתחלת עיקרי השער במצחו עד סוף המקום שמוחו של תינוק רופס והוא כל גובה הראש...**"

פסיקה להלכה בשו"ע

וכן נפסק להלכה בשו"ע סימן כז' סעיף ט': "**מקום הנחת תפילה של ראש מהתחלת עיקרי השער ממצחו עד סוף המקום שמוחו של תינוק רופס**".

סיכום

המקום עליו יש להניח את התפילה של ראש הוא מתחילת עיקרי השיער בסוף המצח, עד סוף המקום שמוחו של תינוק רופס.

דיני הקשר והרצועות בתפילה של ראש

הקשר בתפילה של ראש רומז לעם ישראל, ולכן נאמרו בו כמה דינים שמסמלים את מצבם של ישראל: להלן מה שהובא במסכת מנחות דף לה:

"...**אמר רב יהודה: קשר של תפילין צריך שיהא למעלה, כדי שיהו ישראל למעלה ולא למטה, וצריך שיהא כלפי פנים, כדי שיהו ישראל לפנים ולא לאחור**". **מפרש רש"י:** למעלה: **בגובה הראש ולא למטה בצואר**. כלפי פנים: **ממול עורף ולא בצידי הראש. לישנא אחרינא: כלפי פנים - שיהא הקשר מכפנים, והנוי של דל"ת מבחוץ.**

הרמב"ם

הרמב"ם בהלכות תפילין פרק ד' - א' פסק בעניין מקום הקשר: "...**ויהיה הקשר בגובה העורף א שהוא סוף הגולגולת.**

פסיקת הטר

בפסיקת הטור להלכה בסוף סימן כז' מציין הטור בפירוט רב את מקום הנחת הקשר בתפילה של ראש הכולל את העניינים הקשורים לישראל.

בית יוסף

ה 'בית יוסף' בסוף סימן כז' מביא מספר מקורות, מהם משמע שיש להיזהר מאד מהתהפכות הרצועות, בעיקר בתפילין של ראש:

בהמשך מביא ה 'בית יוסף' שלפי הרא"ש, הזהירות מהתהפכות הרצועות נוגעת רק לתפילה של ראש, וכי רב הונא התענה מצד חסידות ולא מצד חובה. ושלעומת מהרמב"ם, משמע שיש להיזהר בזה גם בתפילין של יד.

פסיקה להלכה בשו"ע

בפסיקת מרן בשו"ע בסימן כז' - י' התייחם לחשיבות הנחת הקשר בתפילה של ראש במקום הנכון, ושצורת ה'ד' תראה לחוץ (ולא תתהפך), ולא ציין זאת לגבי התפילה של יד. אולם הרמ"א בהגה הדגיש שיש להיזהר גם מהיפוך הקשר של יד. "**צריך שיהיה הקשר מאחורי הראש למעלה בעורף. צריך לכוין הקציצה שתהא באמצע, כדי שתהא כנגד בין העינים, וגם הקשר יהיה באמצע העורף ולא יטה לכאן או לכאן. וצריך שיהא המקום שבקשר שנראה כעין דל"ת לצד חוץ**. הגה: והוא הדין בקשר של יד צריך ליזהר שלא יתהפך".

סיכום: בהנחת התפילה של ראש צריך שיהיה הקשר מאחורי הראש למעלה בעורף. בקצה הגולגולת, וצריך לכוין הקציצה שתהא באמצע, ולהיזהר שהקשר לא יתהפך, וכן ראוי להיזהר גם מהיפוך קשר של יד.

פינת העורך

"**כי איך אעלה אל אבי והנער איננו איתי**" (פרק מד'- לד') בפסוק זה רמוז מסר שכל יהודי צריך לומר לעצמו: איך אעלה אל אבי שבשמים, וימי הנעורים אינם איתי? שהרי לימי הנעורים ערך כה חשוב, ולכן יש לשים לב היטב עליהם, לבל יכלו בהבלים ובטלה...גם כל אב ואם צריכים לפעול בגידול וחינוך ילדיו כדי שלא יגיעו למצב של: איך אעלה אל אבי בשמים, והנערים הרכים אינם איתי, מאחר שלא חינכתי אותם על ברכי התורה והיהדות!!

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לנועם יצחק ואפרת הירש לרגל נישואיהם. להם ולמשפחותיהם משפחת הירש הי"ו ומשפחת מלוא הי"ו.

יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שתיזכו להקים בית לתפארת ישראל, מלא אהבה ושמחה, נאמן וכשר, המיוסד על יסודות איתנים של אהבת תורה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לעוזי והדר אסייג הי"ו לרגל אירוסי בתם אליה הי"ו בחיר ליבה משה כהנא הי"ו

יהי רצון מלפני שוכן מרומים שיזכו לחופתם בקרוב ויזכו להקים בית נאמן וכשר בישראל המושתת על יסוד איתנים של אהבה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

ספק ברכות להקל – חלק ב' - סופי

מקור בתלמוד

מהגמרא במסכת ברכות דף לג. עולה שהמברך ברכה שאינה צריכה עובר איסור מהתורה - **"לא תשא את שם ה' אלוקיך לשוא"**: **"...ואמר רב ואיתימא ריש לקיש, ואמרי לה רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו: כל המברך ברכה שאינה צריכה - עובר משום: לא תשא!..."**

רמב"ם

הרמב"ם בהלכות ברכות פרק א' הלכה טו' פסק להלכה, שהמברך ברכה שאינה צריכה, הרי הוא נושא שם ה' לבטלה והרי הוא כנשבע לשוא.

"כל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה נושא שם שמים לשוא והרי הוא כנשבע לשוא ואסור לענות אחריו אמן..."

ובהלכות ברכות פרק ח' הלכה יב' פסק: **"כל הברכות האלו אם נסתפק לו בהם אם בירך או לא בירך אינו חוזר ומברך לא בתחילה ולא בסוף, מפני שהן מדברי סופרים..."**

הרב יצחק יוסף

הרב יצחק יוסף כתב בכתב עת "זכור לאברהם", שאומרים ספק ברכות להקל (ולא לברך), אפילו כשיש ספק ספיקא, משום שהאיסור "לא תשא" הוא חמור מאוד שכאשר אמרו הקב"ה הזדעזעה כל הארץ.

פסיקה להלכה בשו"ע

מרן פסק להלכה בשו"ע בסימן רט' סעיף ג' שרק מצוות ברכת המזון היא מהתורה: **"כל הברכות אם נסתפק אם בירך אם לאו, אינו מברך לא בתחלה ולא בסוף, חוץ מברכת המזון, מפני שהוא של תורה".**

כן פסק להלכה בשו"ע סימן רטו' סעיף ד' שהמברך ברכה שאינה צריכה עובר על איסור "לא תשא" מהתורה:

"כל המברך ברכה שאינה צריכה, הרי זה נושא שם שמים לשוא, והרי הוא כנשבע לשוא ואסור לענות אחריו אמן".

משנה ברורה

שם במשנה ברורה בסימן רט' בס"ק מט' כתב, שבמקרה עליו אומרים ספק ברכות להקל, גם אם האדם ירצה להחמיר ולברך, אינו רשאי.

"אינו חוזר ומברך - כשיאכל עוד, דברכת המוציא אינו אלא מדרבנן וספיקא לקולא ומטעם זה אפילו אם ירצה להחמיר ולברך גם כן אינו רשאי משום ברכה שאינה צריכה מיהו אם נזדמן לפניו במסיבתו אחד שרוצה לאכול פת נכון שיוציאנו בברכת המוציא".

ובס"ק י' כתב שרבים חולקים על פסיקת מרן שמצוות ברכה אחרונה "מעין שלוש" היא מדרבנן, ולדעתם מצוותה מהתורה, לכן לדעתו במצב של ספק לגבי ברכה אחרונה "מעין שלוש" על אכילת פירות משבעת המינים, על האדם לאכול עוד כזית מהפירות בלי ברכה ראשונה (שהיא מדרבנן) ויברך "מעין שלוש" על הכזית שאכל ויוציא על ידי זה את הספק.

ערוך השולחן

גם בספר ערוך השולחן בסימן רט' סעיף יב' כתב שבמקרה שיש לאדם ספק אם בירך ברכה אחרונה "מעין שלוש" על פירות שבעת המינים שליו לנהוג כמו שכתב במשנה ברורה, לאכול עוד כזית מהפירות בלי ברכה ראשונה (שהיא מדרבנן) ואז לברך "מעין שלוש" על הכזית שאכל ויוציא על ידי זה את הספק.

"כתב רבינו הבית יוסף בסעיף ג' כל הברכות אם נסתפק אם בירך אם לאו אינו מברך לא בתחילה ולא בסוף חוץ מברכת המזון, מפני שהיא של תורה עכ"ל והטור כתב דגם ברכה מעין שלוש הוי דאורייתא על שבעת המינין ולכן ראוי לכל ירא שמים לאכול עוד מאותו המין כזית כדי שיוכל לברך ברכה אחרונה וודאית (ט"ז ס"ק ג') ודין זה הוה ספיקא דדינא שיש בזה פלוגתא דרבוותא כמו שכתבתי בסימן רח' סעיף ג'..."

שער הציון

בשער הציון סימן רט ס"ק יד' הדגיש: **"ובפת הבאה בכיסנין לא יצוייר זה, דאם אכל מהם כדי שביעה, הוא כמו לחם גמור וחייב לברך עליו ברכת המזון, וכדלעיל בסימן קס"ח..."**

פסקי תשובות

בספר פסקי תשובות בסימן רט' אות ז' כתב עצות שונות איך להודות לה' יתברך, כאשר אדם מנוע מלברך עקב ספק ברכה, אחד מהם הוא שיהרהר את הברכה בליבו, כך שיצא ידי חובת הברכה לפי דעת הרמב"ם שהרהור נחשב כדיבור, בעוד שבפועל לא נשא שם שמים לשם, שהרי לא ביטא זאת בשפתיו: **"...יהרהר הברכה בלבו, שלדעת הרמב"ם (פ"א מהלכות ברכות הלכה ז') ועוד כמה ראשונים יוצא ידי חובתו, אך בכלל איסור נושא שם שמים לשוא אינו כל זמן שאינו מבטא בשפתיו..."**

עצה נוספת שכתב שם היא, לומר פסוק מדברי הימים שיש בו מעין נוסח הברכה, ולסיים את נוסח הברכה: **"...יאמר הפסוק (דברי הימים א' כ"ט) "ויברך דוד את ה' לעיני כל הקהל ויאמר דוד ברוך אתה ה' אלוקי ישראל אבינו מעולם ועד "עולם", ויסיים מענין הברכה שצריך לברך. והשומע נוסח ברכה כזו עונה אחריה אמן..."**

ילקוט יוסף

בספר ילקוט יוסף בסימן רט' – בנושא - דין טעות וספק בברכת היין סעיף ז' כתב שכל ברכות הנהנין, ברכות השבח וברכות המצוות הם מדרבנן, לכן אדם שהסתפק בהם אם בירך אם לאו, אינו מברך לא בתחילה ולא בסוף. הברכה היחידה שהיא מצווה מהתורה היא ברכת המזון.

"כל הברכות כולן, כולל ברכות התורה, ברכות הנהנין לפניהם ולאחריהם, ברכות השבח וברכות המצוות, אם נסתפק בכולן אם בירך אם לאו, אינו מברך לא בתחלה ולא בסוף. חוץ מברכת המזון מפני שהיא של תורה, וכמבואר לעיל (סימן קפד), ולכן אם אכל פירות או עוגה, ונסתפק אם בירך ברכת נפשות או על המחיה, או לא בירך, או שנסתפק אם אכל שיעור כזית בתוך כדי אכילת פרס, אם יכול לאכול עוד בתוך כדי אכילת פרס טוב שיעשה כן, ואם לאו, אין לו לברך מספק. שגם ברכת מעין שלש הויא מדרבנן. וגם לענין ברכה ראשונה, אם נסתפק אם בירך או לא, אינו מברך מספק, ומותר לו לכתחלה לאכול בלי ברכה. ואם יכול לשמוע הברכה מאחר ולצאת ידי חובה מספק, עדיף טפי".

סיכום

כל הברכות, כולל ברכות התורה, ברכות הנהנין לפניהם ולאחריהם, ברכות השבח וברכות המצוות הם מדרבנן ולכן אדם שנסתפק בהם אם בירך או לא, אינו חוזר ומברך לא בתחילה ולא בסוף. חוץ ממצוות ברכת המזון אחרי אכילת לחם (פת) כדי שביעה, וכשבאכילה אכל לפחות כזית אחד בתוך כדי אכילת פרס שהיא מצווה מהתורה.

לכן אדם שאכל פירות או עוגה, ונסתפק אם בירך ברכת נפשות או על המחיה, או לא בירך, או שנסתפק אם אכל שיעור כזית בתוך כדי אכילת פרס, אם יכול טוב שיאכל עוד כזית בתוך כדי אכילת פרס בלי ברכה ראשונה, ויברך ברכה אחרונה ויכוין לפטור בה מברכה אחרונה את מה שיש לו בספק, ואם אינו יכול לנהוג כך, אין לו לברך שוב ברכה אחרונה מספק, מפני שגם ברכת מעין שלש היא מדרבנן.

פתרונות נוספים הם, אם יכול לשמוע הברכה מאדם אחר ולצאת ידי חובה מספק, או ששיהרהר את הברכה בליבו, כך שיצא ידי חובת הברכה לפי דעת הרמב"ם שהרהור נחשב כדיבור, בעוד שבפועל לא נשא שם שמים לשם, שהרי לא ביטא זאת בשפתיו. או שיאמר את הפסוק מדברי הימים א' כט' "ויברך דוד את ה' לעיני כל הקהל ויאמר דוד ברוך אתה ה' אלוקי ישראל אבינו מעולם ועד "עולם", ויסיים מעניין הברכה שצריך לברך.

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

בתהלים פרק ב' פסוק א': **"למה רגשו גוים ולאמים יהגו ריק"** - המלבים קישר את מזמור ב' עם מזמור א', וכתב שאחרי שדוד המלך ע"ה ביאר בסוף פרק א' את אבדן הרשע שהוא כמוץ נידף ברוח ללא תקנה, ושתקוותו היא רק אם הוא שומר ונוטר את הצדיק. – מעלה דוד המלך את השאלה – אם כן, למה רגשו גוים למרוד במשיח ה' ובישראל עמו, הרי בזה יהיה להם קיום אם יעבדו את ה' ואת דוד מלכו.

על ה' ועל משיחו רגשו – הן הגויים שהם קבוצת בני אדם שהתקבצו יחד ללא מכנה משותף כללי או דתי, והן - הלאומים שהם קבוצת בני אדם המתאחדת תחת דת משותפת. הם רגשו, כלומר שהתחברו ונקשרו יחד נגד ה' - לפרוק את עול הדת ושבע מצות שהכריחם לקיימן, וגם לפרוק את עול מלכותו ועבודתו.

לגבי פסוק ב': **"יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו"** מבאר המלבי"ם שמרד יכול לבוא לעיתים מצד המלך, כגון צדקיהו שמרד בנבוכדנצר ואחריו נמשכו העם, ולפעמים יכול לבוא מהעם שימרדו במי שרודה שרודה בהם ואחריהם ימשך גם מלכם בקשר המרד.

"יתיצבו, המרד יהיה לפעמים מצד המלך שמורד בו הצדקיהו שמרד בנבוכדנצר ולפיהו נמשכו העם אחריו, ולפעמים יצא המרד מן העם שימרדו בהרודה בם ואחריהם ימשך גם מלכם בקשר המרד.

לגבי מרד זה כתב דוד המלך ע"ה שהוא יצא בין מן העמים, כמו שכתוב: "למה רגשו גוים - בין מן מלכיהם, כמו שכתוב יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים, כלומר שגם העם "הגוים" רוגשים ומורדים בצד אחד, ומלכיהם נצבים בצד השני, יחד עם הרוזנים שהם שרי העצה ונוסדו סודות יחד איך ללחום, והמרד הוא בין על ה' מצד הדת, ובין על משיחו מצד השלטון.

"...ואמר שמרד זה יצא בין מן העמים, כמו שכתב: למה רגשו גוים, בין מן מלכיהם, כמו שכתב יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים, מצייר שהגוים רוגשים ומורדים בצד אחד, ומלכיהם נצבים בצד השני עם הרוזנים שהם שרי העצה ונוסדו סודות יחד איך ללחום, והמרד הוא בין על ה' מצד הדת, ובין על משיחו מצד הממשלה".

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שעל ידי המשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית. ביאר המלבים ששלמה המלך קובע שספרו מתאים ומועיל לכל סוגי בני האדם.

את פסוק ח': **"שמע בני מוסר אביך ואל תטש תורת אמך"** מפרש מלבי"ם שבפסוק זה שלמה המלך משיב לאווילים שבזים לחוכמת התורה, ומראה להם שיש יסודות לחקי החכמה, ומזה, יגיעו להכרה לא ליטוש את התורה שתלמד אותם "אמך" - תורת כלל ישראל שיש לה יסוד במוסר ובדעת.

את פסוק ט': **"כי לויית חן הם לראשך וענקים לגרגרתיך"** פירש רש"י שמעלת חוכמת התורה והמוסר יהיו מעין כתר לראש ושרשרת מפוארת לצוואר: **"לויית חן - חבור של חן הם לראשך כלומר התורה והמוסר יהיו לראשך לויית חן וכענקים** (שרשרת) **של עדי זהב יהיו: לגרגרותיך - לצוארך ועל שם שהקנה עשויה טבעות טבעות קורא הצואר בלשון רבים".**

בפירוש רבינו יונה הסביר את המשל כך – שקבלת המוסר והנהגות נכונות מתפארת חוכמת התורה ומתקבלת על לב השומעים: "...**'מוסר אביך' ו'תורת אמך', הם לויית חן לראשך וענקים לגרגרותיך. וענין המשל, כי על ידי קבלת המוסר וטוב ההנהגה, תהיה החכמה מפוארת ומהודרת אם יגיע למעלת החכמה והדעת, ויהיו דבריו נשמעים ומקובלים על לב שומעיהם. כי הראש - משל לחכמה, אשר שם החכמה וכוחות השכל, והגרגרות - משל לדיבור, כי הקול עובר על הגרון. ואמרו מחברי המוסר: מה טובה החכמה תייפה את המעשה, ומה טוב המעשה ייפה את החכמה.**

וכן פירש מלבי"ם כשיש חיבור בין חוכמת התורה והמוסר, הרי הם כתכשיט לראש – המחשבה ולצואר – כוח הדיבור: **"כי לויית חן הם לראשך, שהוא כתכשיט של חן המחובר לראשך, וכענקים שהם תכשיט לגרגרותיך על צוארך, והראש מציין המחשבה והשכל שמשכנו בראש, והגרגר הוא הגרון שמשם יוצא הדבור ומציין תכשיט הדבור, ור"ל שהמוסרים האלה יעלו חן על מחשבותיך ועל דבוריך, ושם לויה הוא דבר המחובר אליו מבחוץ, כי החכמה אינה באה מפנימיות הנפש כמו הבינה רק מקבלה מחוץ:**

קול ששון לילדים

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. כיצד הוכיח יוסף לאחיו שהוא יוסף?

א. דיבר בלשון הקודש. ב. הראה להם מגן דוד.

ג. הראה להם את התפילין שלו. ד. הראה להם שהוא מהול.

2. מה עשו האחים, כדי שיעקב לא ינזק מידיעה פתאומית שיוסף חי?

א. ביקשו מסרח בת אשר שתודיע לו בשירה. ב. נעזרו בפסיכולוג.

ג. ביקשו מה' שיודיע לו ברוח הקודש. ד. תשובות א' וג' נכונות.

3. מה נתן יוסף ולמי מהם נתן כששלח אותם לבשר לאביו שהוא חי?

א. לכל אחד בגדים – חליפות שמלות. ב. לכל אחד כסף וצידה לדרך.

ג. לבנימין שלוש מאות כסף וחמש חליפות שמלות. ד. א' וג' יחד נכונות.

שאלה עפ"י פירוש הרמב"ן - כיתות ה' עד ח'

7. מהו המסר העיקרי בדבריו של יהודה, ליוסף? (פרק מד')

א. האשמתו שהוא העליל עליהם עלילה. ב. בקשה לשמש תחליף לבנימין.

ג. לאיים עליו שהם יהפכו את מצרים. ד. להתחנף אליו בהשוואתו לפרעה.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ח'

4. "וּמִקְצֵה אֶחָיו לָקַח חֲמִשָּׁה...וַיְצַוֵּם לִפְנֵי פַּרְעֹה" (פרק מז') מי הם?

א. ראובן, שמעון, לוי, יששכר ובנימין. ב. גד, דן, אשר, נפתלי ובנימין.

ג. לוי, יששכר, גד, דן ואשר. ד. ראובן, לוי, גד, דן, ואשר.

5. למה התכוונו המצרים באמרם ליוסף "וְהָיִינוּ עֲבָדִים לְפַרְעֹה..." (מז')?

א. נהיה עבדיו ונבנה לו את פיתום ורעמסס. ב. נעלה לפרעה מס שנתי.

ג. נעמוד לרשותו לכל עבודה שיטיל עלינו. ד. כל התשובות נכונות.

6. מדוע תהיה כל כך קשה מאוד ליעקב מתתו של בנימין (פרק מד')?

א. בו הוא מתנחם על מות רחל ויוסף. ב. בית המקדש יהיה בנחלתו.

ג. התנחם בו כתחליף ליוסף אחיו ש "מת". ד. תשובות א' וב' נכונות.

שאלה עפ"י פירוש הרשב"ם - כיתות ד' עד ח'

10. מה כוונת אחי יוסף: "וַיֹּאמְרוּ אֶל פַּרְעֹה לָגוּר בָּאָרֶץ בָּאנוּ" (פרק מז')?

א. באנו לגור לתקופה קצרה. ב. איננו מעוניינים בקשרי חיתון וכדומה.

ג. איננו מעוניינים במשרות. ד. יש לנו כסף, ולא באנו לטול משל יוסף.

ברכות והודעות

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות לימוד והכנה משמעותי וחווייתי לקראת בר מצוה או בת מצוה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות ללימוד תורה משמעותי של אברכי כולל "ברכת אברהם" לימי אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941